wolnelektury.pl

Jonas Biliūnas

Svečiai

Ta lektura, podobnie jak tysiące innych, jest dostępna on-line na stronie wolnelektury.pl.

Utwór opracowany został w ramach projektu Wolne Lektury przez fundację Wolne Lektury.

JONAS BILIŪNAS

Įvairūs apsakymėliai

Svečiai

I

Vakaras, Kelionė namo

Jau artinos vakaras, kaip iš už kalnelio ant vieškelio pasirodė aukštas jaunas žmogus su maišeliu ant pečių. Nors jo veidas buvo pajuodavęs ir išdžiūvęs, visas kūnas pavargęs, bet ėjo graitai, skubėdamas; retkarčiais apsistodamas giliai traukė savo krūtinėn orą ir dūsavo taip, kaip dūsauja žmogus, vargą vargti pabaigęs, iš baisaus sapno atbudęs; jo akys, jausmo pilnos, švietė džiaugsmu neapsakomu. Priėjęs į kryžių sustojo, pasidėjo maišelį ant akmens ir tyliai ilgai atsiduso: malonus šiurpas perlėkė per visą jo kūną, ir širdy taip romu ir gera rados. Visas išsitempęs, ištiesdamas rankas, žiūrėjo aplinkui, tartum šitą juodą žemę norėjo apimti ir į savo širdį priglausti. O saulė jau leidos ir, išlindus iš po debesio, paskutinį kartą nušvietė apylenkę. Nebetoli pakalnėj sumarguliavo krūvon susimetęs miestelis. Keleivio širdis nebeištūrėjo: apsipylęs ašaromis puolė ant kelių ir ėmė bučiuoti kryžių ir juodą dar drėgną pavaserio žemę...

— Dieve, nejaugi tai ne sapnas? Nejaugi aš vėl namie, savajam krašte? — šnibždėjo lūpos, virpėjo širdis.

Taip, jis namie, vėl savuosius laukus mato, jųjų oru kvėpuoja. Šitai už upės jo gimtasis miestelis: tenai jo Marytė gyvena, jam du sūnus ūgdžia[1]... Gal jau abu dideli, laksto ir savo tėvelio pareinančio laukia? ... Greitai juos visus pamatys!... O užupernai iš čia eidamas nebesitikėjo šios šalies ir artimųjų išvysti...

Karas, Praeitis, Prisiminimai

Taip susijaudino, kad toliau eiti nebegalėjo. Atsisėdo po kryžium, ir netolima baisi praeitis, kaip šmėkla, stojo jam akyse. O, kolai gyvęs, tos praeities neužmirš! Ilgai tampys jo gįslas sužeistųjų draugų vaitojimai[2]. Žuvusiųjų kraujas; ilgai, kaip pragaro aidas, skambės jo širdy visos karo baisenybės. Kiek jisai per tuos dvejus metus matė, ką atjautė! Kai jį iš namų paėmė, kaip mirtin vedamas ėjo; kai įstūmė kareivių prikimštan vagonan, jo protas apsvaigo, atšalo jausmai. Ištisas dienas ir naktis, kaip koksai gyvulys, vežamas, kvėpavo troškiu svaiginančiu oru, matė ligas ir ašaras, girdėjo kareivių keiksmus, traukinių dundėjimą ir jo galvoj nyko supratimas to, kas buvo ir kas yra. Jam regėjos, kad visas jo pirma buvusis gyvenimas: šalis, kur gimė ir augo, mažos dienos, kada bandą ganė, jaunimas ir dainos, broliai ir sesers, pati ir vaikai — tai tik gražus sapnas, daugiau nieko, kad to visa ir būti nebuvo. Jam regėjos, kad jį jau ilgus metus tame troškiam vagone veža ir veš begalo ... Tik pirmasis Marytės laiškas, vėl senąji supratimą jam sugrąžino ir atgaivino jausmus. Gavo jisai tą laišką jau gale... ligonbuty[3]. Sunkiai sužeistas kietam patale gulėjo, kai jam padavė... Skaitė jisai tuos brangius žodžius ir suprato, kad tai ne sapnas, kad ten toli toli vakariuos yra šalis jam brangi ir žmonės numylėti... Ataminė visa, ir jo kūne vėl gimė noras gyventi — bėgti iš to pragaro ten, kur Šventoja plaukia, kur gražios dainos skamba. Bet liga ilgai neleido, ilgai laikė į patalą prirakinus, ir baisi giltinė nekartą žiūrėjo jam akysna. Ir, galbūt, tik didis, naujai gimęs noras gyventi ir neapsakomai malonus gimtosios šalies ir mylimųjų paveikslai, kuriuos jisai dabar visados savo širdy nešiojo, pergalėjo ligą... Pasitaisė... Daug dar vargo matė, bet išrašytieji jo širdy paveikslai nebešdilo. Tų paveikslų vedamas ir dabar savon pastogėn skuba, graibiau norėdamas tuos paveikslus išvysti...

[1] *ūgdžia* — ugdo. [przypis edytorski]
[2] *vaitojimai* — aimanos, dejonės. [przypis edytorski]
[3] *ligonbutis* — keliaujamoji, lauko ligoninė. [przypis edytorski]

Keleivis atsistojo, užsimetė ant pečių maišelį ir tvirtais žinksniais ėjo toliau.

— Juk šendiej[4] pirmoja Velykų diena — tarė sau vienas — džiaugias žmonės; tik Marytei su vaikais be manęs skurdu. Ir dovanų jiems neturiu jokių: grįžtu silpnas, apipešiotas. Užtat Marytė galės mane šendiej kiaušiniais pamylėti...

Bet netikėtai taip jam širdį susopėjo[5], kad net ranka už krūtinės nusitvėrė.

— Kas čia man? — paklausė išsigandęs, jausdamas, kad jį visą prakaitas išpylė — ko aš dabar taip išsigandau? Juk nieko bloga neatsitiko... Marytė su vaikais, turbūt, sveika, gyva... O kas, jeigu?!... — Ve, ne... Negali būti...

Apsistojo, norėdamas kvapą atgauti. Kažin kodėl jam galvon atėjo antrasis Marytės laiškas. Nebe toks buvo, ne; nebebuvo jame to atvirumo, tų jausmų, kaip pirma... Kažin ko trūko. O daugiau visai nuo jos žinelės nepaėmė... Gal kely laiškai sužuvo... Bet kodėl tik dabar abejojimas jį krimsti pradėjo, kodėl taip omai jam susopėjo širdį?... Kodėl?...

Abejojimo kankinamas, kone tekinas[6] pasileido miestelin.

II

Grįžimas namo

Jau visai sutemo, kai priėjo į savo namus. Prie kiemo vartelių gulėjo didelis margas šuo. Pamatęs ateinantį žmogų, jisai išsižiojo jau loti, bet staiga atsikėlė ir inkšdamas[7] iš džiaugsmo ir linksmai sukdamas uodegą puolė į keleivį ir ėmė aplink jį šokinėti, norėdamas savo snukiu jo veidą pasiekti.

— Geras Razbonas, geras: pažino mane — maloniai tarė keleivis, glostydamas šunes galvą, ir įėjo kieman.

Niekas daugiau jo nepatiko, nepastebėjo pareinant. Namuos buvo tylu, nors pirkaitėje degė žiburys.

— Nejaugi svečiai? — tarė sau keleivis, pamatęs šviesą — o mažir sesuo Uliutė atėjo apsilankyti? ..

Jisai visas nurimo, pradžiugo.

— Įeisiu nepastebėtas, tai bus juoko! — atėjo jam galvon linksma mintis. Ir jisai įėjo priemenėn tyliai, nesubrazdėjęs. Jau nusitvėrė klingę[8] ir norėjo atadaryti pirkaitės duris, kaip žodžiai, kuriuos iš vidaus išgirdo, suspaudė jo krūtinėj kvapą, ir jisai, kaip įbestas, sustojo ant vietos[9].....

Namuose, Jaunas vyras, Jauna moteris

Pirkaitėje stalas buvo baltai užtiestas, valgymais apkrautas: ragaišio[10] raikyto, sviesto ir kiaušinių, butelis vyno stovėjo. Užu stalo sėdėjo susiglaudusiu vyras ir moteris. Jisai buvo nedidelio ūgio, šviesių plaukų, reta barzdele ir sargybinio rūbais su blizgančioms sagutėmis apsivilkęs; jinai — jauna, gražaus veido moteriškė, skara ant pečių apsisiautus...

— Ko tu, *Marusia*, nuo manęs nori? — kalbėjo sargybinis, ne lietuviškai pratęsdamas žodžius: — juk aš tave myliu.

— Taip, myli... O man kas bus, kai Antanas pareis namo? — atsakė moteriškė.

— Kur jisai bepareis: jo ir kaulai supuvo...

— O tu paimsi mane, jeigu Antanas numirė? — glauzdamos į sargybinį klausė moteriškė.

— Kam? Ar mudviem taip negerai? Juk aš pas tave visados ateinu... Jeigu Antanas pagrįžtų, tu pas mane galėsi ateiti.

— Matau: tu manęs nemyli... — ėmė raudoti moteriškė.

— *Marusia*, neraudok — ramino sargybinis, bučiuodamas jos veidą.

Kažin ko abu atsigręžė į duris ir akies mirksniu pašoko nuo suolelio. Duryse stovėjo aukštas pajuodavęs žmogus su maišeliu ant pečių ir visas drebėjo...

— Antanas!... — suriko nesavu balsu, moteriškė pabalus, kaip drobė.

— Marytė!... — prašnibždėjo sukandęs dantis pajuodavęs žmogus ir, kaip erelis, puolė į juodu.

---

[4]*šendiej* — šiandien. [przypis edytorski]
[5]*susopėjo* — suskaudo. [przypis edytorski]
[6]*tekinas* — bėgte. [przypis edytorski]
[7]*inkšti* — tyliai cypti. [przypis edytorski]
[8]*klingė* — senovinė durų rankena. [przypis edytorski]
[9]*ant vietos* — vietoje. [przypis edytorski]
[10]*ragaišis* — rupių miežinių ar kvietinių miltų duona. [przypis edytorski]

— Maciukas!? — sušuko jisai, pažinęs iš arti sargybinį — a, tu, gyvate, mano namus griauni, laimę ardai?...

Išaugo jų akyse, kaip milžinas. Nutvėrė sargybinį už krūtinės ir taip į sieną primygo, kad tam net kaulai sutreškėjo.

— Leisk tu, velne... — sudejavo sargybinis rusiškai.

Antanas pakėlė jį viena ranka nuo žemės ir paspyręs koja numetė į pačias duris, — net tasai , žnektelėjo[11]...

— Palauk tu, velne, atmokėsiu aš tau... Pasodinsiu šaltojon — grasė[12] sargybinis, šluostydamas iš nosies kraują, ir parodęs kumštį norėjo sprukti pro duris.

Kaip vanagas, nutvėrė Antanas jį vėl ir baisiai ėmė mušti jo galvą į sieną.. .

— Dar tu mane baidysi? ... Te tau... Te tau, žmogžudy!...

Sargybinis pradėjo kriokti... Antanas ištempė jį laukan ir išmetė pro vartelius iš kiemo.

Sugrįžęs pirkaitėn atsisėdo ir pasirėmęs stalo žiūrėjo į savo pačią[13]. Taip visas drebėjo, kad stalas po juo šokinėjo...

— Tai tu, Maryt, taip mane ataminei — tarė dusliu balsu Antanas — jautė mano širdis, seniai jautė, tik patsai to nepastebėjau.... Su burloku[14] susidėjai... Liežuvis ir blizgučiai patiko... Matai, tavo vyras pajuodavęs ir nuvargęs, gal nebepagrįš...

Sukliko moteriškė ir puolus ant kelių apkabino vyro kojas: „Antaniuk, Antaniuk, atleisk man, už miršk visa!... Jisai mane privertė... Dievuliau mano, Dievuliau, ką aš padariau, ką padariau!...”

— Šalin!... — suriko Antanas, stumdams pačią.

Bet matydamas ją silpną, viduasly sukniupusią, ir jisai staiga savo širdy pajuto ne tai gėdą, ne tai gailestį.

— Ant tavęs aš nepykstu — tarė jisai tyliai, į ją nežiūrėdamas — galiu tau visa atleisti, bet užmiršti.. O! Užmiršti — niekados...

Tuo tarpu kažin kas pravėrė pirkaitės duris, ir jose pasirodė dvi mažos vaikų galvelės: žiūrėjo jiedvi vidun išplėstoms akyloms akelėmis. Nematoma ranka perkėlė abu vaiku per slenkstį pirkaitėn ir vėl uždarė duris.

— Sūneliai, mano brangus sūneliai — tarė susigraudinęs Antanas, į juos puldamas. Vaikai išsigandę žiūrėjo į nepažįstamą žmogų ir traukės nuo jo.

— Joniuk, Antaniuk — kalbino juos tėvas — argi nepažįstate manęs? Aš jūsų tėvelis ir myliu jumus. Aikit čia — nupirksiu jums saldumynų ir po arkliuką gražų.

Vaikai vis dar bailiai, tartum netikėdami jo žodžiais, žiūrėjo į tėvą.

— Norit turėt po arkliuką? — klausė tėvas.

— Noliu... — tarė abu kartu...

Prisikalbinęs, pasisodino vieną ant vieno, kitą ant kito kelio, ir glostė, bučiavo juodu.

— Tai aš jum nupirksiu rytoj po arkliuką, o dabar duosiu kiškio ragaišio...

— Kiškio? — klausė vaikai, sekdami nustebusioms akimią.

— Aa. Kiškio — atsakė Antanas.

Atrišo maišelį ir, išėmęs ištenai juodos kareivių duonos plutelę, perlaužė ją per pusę ir padavė abiem.

— Nors juodas ragaišis, bet gardus — gyrė tėvas.

— Iš kur, tėveliuk, gavai? — paklausė vyresnysis.

— Egi ėjau per mišką, žiūriu: tupi kiškelis po egle ir ragaišį kepa. Padėk, Dieve – sakau. Dėkui, dėkui – sako kiškelis, prašom padėti. Na, tai ir davė ragaišio...

Vaikai iškėtę akis klausė.

— O mes lėlytę turim — pasigyrė mažasis.

— Kur? — paklausė tėvas.

— Tenai — parodė pro duris vaikas.

— Bobutė broliuką mažutį mums atanešė... Karoliuką — tarė vyresnysis.

---

[11] *žnektelėti* — atsitrenkti nukritus. [przypis edytorski]

[12] *grasė* — grasino. [przypis edytorski]

[13] *pačią* — žmoną. [przypis edytorski]

[14] *burlokas* — burliokas, sentikis rusas Lietuvoje. [przypis edytorski]

— A!... — sudejavo atsimainiusiu balsu Antanas ir pametęs vaikus, kaip galvon trenktas, išbėgo pro duris... Pirkioje greitai sukliko, sukeikė vyro balsas ir Antanas, kaip pablūdęs, įbėgo atgal pirkaitėn, nutvėrė pačią už plaukų ir parmetė ją ant žemės.

— Kieno tasai kūdikis? — šaukė nesavu balsu — a, tu, ragana!... Nuo Maciuko gavai!?...

— Aaa!... — vaitojo susiėmęs galvą Antanas, sukos kaip kaitulio po pirkaitę ir spardė kojom ravo pačią.

— Tėveliuk, tėveliuk, nemušk motinytės! — rėkė laibais balseliais apsiašarojęs vaikai.

Kaip pakirstas, pargriuvo ant suolo ir kriokė, raitės, plaukus nuo galvos draskydamas. Paskum prisitraukė į stalą ir, atsirėmęs, bepročio akim žiūrėjo aplinkui... Vaikai, prisiglaudę į motiną, tyliai kniukčiojo...

Vyras, Moteris, Jausmai

— Taip padaryti!... Užmiršti vyrą, vaikus.. Sugriauti gyvenimą, laimę suardyti... Gal gi ir tu dabar laiminga? ... Kam už manęs ėjai? Juk aš tavęs nespyriau, neprikalbinėjau: liuosai[15] galėjai išsirinkti kitą, geresnį. Bet tu tik mano turtų norėjai, o aš to nemačiau, aklai tave mylėjau... Ten, toli nuo tavęs, tarp šalčių ir bado, tarp visų karo baisenybių, kada amžinai akysna giltinė žiurėjo, kada baloj ar purvynėj gulint stingo visi sąnariai, tavo paveikslas, toks malonus, šildė mano kūną sunokusį, gaivino širdį krūtinėj... Ir skubėjau tą paveikslą pamatyti, į savo krūtinę priglausti... Juk buvo valandų, saldžių, malonių, kada, regėjos, nieko mudviem netrūko, kada ir tu mane mylėjai... O dabar: visa sugriauta, purvan suminta... Nesuprantu, nieko nebesuprantu... Nejaugi tas, kas buvo, sapnas nebesugrąžinamas? ... Taip, nebesugrąžinamas... Jeigu būčiau ten, toli numiręs, tu sau viena būtum gyvenus, nes tasai burlokas vistiek tavęs būtų neėmęs. Bet dabar... Pasakyk, kaip dabar reiks gyventi?... Juk ir aš dar jaunas, laimės trokštu... Kas daryti? kas daryti!?... Vieną tik žinau: užmušiu tą šunį, kur pataikinęs. Jisai pasalomis man laimę atėmė, aš jam gyvybę atimsiu...

Staiga ant kiemo sulojo šuo. Priemenėj pasigirdo drūti[16] vyrų balsai, ir pirkaitėn sugriuvo sargybinių gauja su urėdininku priešaky. Visi buvo įgėrę.

— Šitai tas norėjo mane užmušti! — šaukė tarp durų Maciukas, rodydamas į Antaną — jisai ir carą keikė, jo vardą įžeidė!

Antanas savo akim netikėjo...

— Meluoji! — suriko nesavu balsu, pašokdamas nuo vietos — meluoji! Aš už carą kraują liejau! O tu!... Užmušiu!!...

Sargybiniai, Antano išvedimas

Ir kaip liūtas puolė į Mociuką. Tik sargybiniai paspėjo jį atstumti. Tada nutvėrė nuo suolo kočėlą[17] ir iš visos galios paleido į duris. Kočėlas apsisuko kelius kartus ore ir pataikino uredninkui nosin: tasai visas krauju apsipylė.

— Imkit tą galvažūdį! — sušuko uredninkas, dejuodamas iš sopulio.

— Nepasiduosiu! — rėkė Antanas, purtindamas nuo savęs sargybinius — jisai mano gyvenimą suardė...

— Samuli, ir tu su jais kartu?! — nustebo, pamatęs tarp sargybinių savo kaimyną su blizgančiomis sagutėmis — bijok Dievo budeliams tarnauti!...

Samulis susigėdęs nusisuko...

Sunkiai primuštą Antaną pavertė ant žemės ir surišo užpakaly rankas.

Jo pati, su vaikais kertelėj sukniupusi, gailiai raudojo.

— Neraudok, Marusia — tarė Maciukas, padėjęs ant jos peties ranką — dabar jisai tau nieko nebepadarys... Visa bus gerai.

— Stumk nuo savęs tą šunį, stumk! — dejavo Antanas, vyniodamasis po žemę.

— Gali sau loti — juokėsi Maciukas — nebebijau tavęs.

Antaną pastatė stačią...

— Su diev, Maryt — atsisveikino iš namų vedamas — būk laiminga su tuo savo... Vaikeliai mano, vaikeliai!

Ant kiemo linksmai į jį puolė Ražbonas. Uredininkas sudavė batu šuniui — ir šisai inkšdamas, paspaudęs uodegą, nubėgo šalin. Atsitūpė prie tvoros ir gailiai, liūdnai tris kartus sustaugė.

---

[15] *liuosai* — lengvai, be jokių sunkumų. [przypis edytorski]

[16] *drūtas* — žemas, storas (apie balsą). [przypis edytorski]

[17] *kočėlas* — apvalus įrankis kočioti, riesti, ridinis. [przypis edytorski]

Antaną nusivedė...

J. B-nas

Rozalimas

17. VII. 1906

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur.
Ten utwór jest w domenie publicznej.
Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na Licencji Wolnej Sztuki 1.3.
Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/biliunas-sveciai

Tekst opracowany na podstawie: Jonas Biliūnas, współprac. Otto von Mauderode, Įvairųs apsakymėliai, [Vilnius], „Aušros" išleidimas, [1906].

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013", realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roki 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013". Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może byc utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacija parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury" (http://wolnelektury.pl). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska"/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (http://www.epaveldas.lt), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013" („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013") ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūras, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Marta Niedziałkowska, Monika Bogdziewicz, Otto von Mauderode.

Wesprzyj Wolne Lektury!
Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.
Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?
Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.
Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.
Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.